

Sınıf Eğitimi Alanında Değerler Eğitimi Üzerine Yapılmış Çalışmalara Sistemik Bakış*

A Systematic Overview of Studies on Values Education in Primary Education

Sarenur DEMİRKOL^{id}, Ela KURNAZ^{id}

ÖZ

Amaç: Bu araştırmada amaçlanan Türkiye’de temel eğitimin bir basamağı olan sınıf eğitimi alanında değerler eğitimi konusunda yapılan tez ve makale çalışmalarının eğilimleri hakkında bilgi sahibi olmaktır. Araştırmada, 2019-2023 yılları arasında sınıf eğitimi alanında yayımlanan değerler eğitimi yönelik çalışmalar, yıllarına, yayın türüne, çalışmalarda tercih edilen yöntemlerine, katılımcılarına, veri toplama yöntemlerine, veri analiz yöntemlerine, çalışmaları oluşturan değerler ve alanı oluşturan disiplinlere göre analiz edilmiştir.

Yöntem ve Araçlar: Araştırmada tarama modelinden yararlanılmış, araştırmanın veri kaynağını Google Akademik ve YÖK Ulusal Tez Merkezi’ndeki değerler eğitimi yönelik yayımlanan çalışmalar oluşturmaktadır. Veriler betimsel içerik analizine başvurularak analiz edilmiştir.

Sonuçlar: Araştırmada, 2019-2023 yılları arasında sınıf eğitimi alanında değerler eğitimi yönelik çalışmaların en çok 2019 yılında yapıldığı, veri setini oluşturan çalışmaların daha çok makale olarak yayımlandığı, 2019-2023 yılları arasında sınıf eğitimi alanında yapılan değerler eğitimi yönelik çalışmalarda nitel araştırma yönteminin daha çok tercih edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan bu çalışmanın sınıf eğitiminde değerler eğitimi çalışmak isteyen akademisyen ve araştırmacıların çalışmalarına ışık tutacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Değerler eğitimi, ilkökul, sınıf eğitimi, temel eğitim.

ABSTRACT

Purpose: The aim of this research is to have information about the trends of thesis and article studies on values education in the field of primary education, which is a step of basic education in Turkey. In the study, the studies on values education published in the field of primary education between 2019-2023 were analyzed according to the years, type of publication, preferred methods, participants, data collection methods, data analysis methods, values that make up the studies and the disciplines that make up the field.

Method and Materials: In this study, the survey model was used, and the data source of the research consists of the studies published on values education in Google Scholar and YOK National Thesis Center. The data were analyzed by applying descriptive content analysis.

Results: In the research, it was found that the studies on values education in the field of primary education between 2019-2023 were mostly conducted in 2019, the studies that constitute the data set were mostly published as articles, and qualitative research method was preferred more in the studies on values education conducted in the field of primary education between 2019-2023. It is predicted that this study will shed light on the studies of academicians and researchers who want to study values education in primary education.

Keywords: Values education, basic education, elementary school, primary education

* Bu çalışma 9-12 Kasım 2023 tarihleri arasında 21. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu (USOS – 2023)’nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

Sorumlu Yazar/Correspondence Author: Sarenur DEMİRKOL (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)

E-posta/E-mail: sarenur96@gmail.com

Geliş Tarihi/Received: 19.04.2024

Kabul Tarihi/Accepted: 09.05.2024

Ç. Yayınlanma Tarihi/Online Published: 31.05.2024

GİRİŞ

İnsan yaşayan bir varlık olmasının yanında değişen, gelişen ve değiştirilebilen bir yapıya sahiptir. İnsandaki bu değişim ve gelişimler eğitim ile ortaya çıkmaktadır. İnsanın davranışlarının, duygularının ve düşüncelerinin eğitim yolu ile yaşadığı topluma uyumlu hale getirilmesi eğitimin hedeflerindedir. İnsan ve toplum birlikteliği değerler eğitimi çatısı altında yer almaktadır. Değerler eğitimi, insanın toplum içindeki yaşantısını daha sürdürülebilir hale getirmesi için önemli görülmektedir. Bu durumda da günümüz önemli çalışma alanlarından biri haline gelmiştir.

Alanyazın incelendiğinde değerler eğitimi açıklayan birden fazla tanım bulunmaktadır, değer kavramını Türk Dil Kurumu (2023) bir ulusun var ettiği sosyal, kültürel, bilimsel ve ekonomik değerler kapsamında maddi ve manevi unsurlarının tamamı; Rokeach (1973) ise değer kavramını birey ve toplumun yaşayış tarzına ve yaşam amacına ilişkin daima var olan inançlar sistemi olarak tanımlamaktadır. Bacanlı (2011) değerler için; aynı toplumda yaşayan bireylerin bir kültürün çatısı altında yaptığı istenir davranış ve tercihlerdir tanımlamasını yapmıştır. Bu tanımlara göre değerler, kişilerden kişilere veya kişilerden toplumlara doğru bir yönelim göstermektedir.

Değerlerin toplumları ve kişileri birbirine yakınlaştırma/benzetme veya uzaklaştırma/ayırıştırma gibi rolleri vardır. Bu nedenle toplumdan topluma, kişiden kişiye değer algısı değişmektedir. Örneğin bir toplumda misafirperverlik çok önemli bir değer iken, bir başka toplumda yabancılara karşı güvensizlik söz konusu olabilmektedir.

Değerler kişilerin özünü, benliğini, inançlarını etkilediğinden topluma net bir şekilde etki etme özellikleri olduğu söylenebilir. Bir örnekle açıklamak gerekirse; ahlak veya güzel ahlakın kaybedilmesi, yozlaşması toplumda saygısızlık, hırsızlık, yalancılık gibi kötü değerlerin egemen olmasına sebep olabilir. Benzer şekilde insanların birbirlerine iyi davranması veya iyiliksever olması toplumda hoşgörü ve mutluluğu egemen kılacaktır. Örnekten de anlaşılacağı üzere değerlerin benzer ve yakınları var iken zıttı ve karşısındakiler de bulunmaktadır. Yani bir değer toplumda artarken benzer ve olumlu olan değerler de artabilir, zıttı ve olumsuz olan değer de azalabilir.

Kişilerin içinde yaşadığı millet tarafından kabul görmüş değerleri edinip davranış haline getirmesi eğitimin amaçlarından biridir. Değerler, doğrudan yahut dolaylı olarak kişilerin davranışlarını yönlendirmektedir. Kişi hangi davranışının toplum tarafından kabul edilebilir olduğunu öğrenmesi için yardıma ihtiyaç duyar. Bu ihtiyaç durumunda değerler eğitiminden faydalanılır (Yılmaz, 2017).

Millî Eğitim Bakanlığının yayımlanmış olduğu öğretim programları incelendiğinde, bütün ilköğretim programlarında ortak başlık altında değerler eğitime yer verildiği karşımıza çıkmaktadır. Bu programlarda yer alan değerlerimiz, öğretim programının bakış açısını oluşturan ilkelerin bütünüdür; günlük yaşantımızın rutininde karşımıza çıkan problemlere çözüm bulmamıza ve davranışa geçmemize yardımcı olan gücün kaynağıdır. Ayrıca öğretim programlarımızda kök değerlerimiz yer almaktadır. Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, saygı, sevgi, sabır, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerleri kök değer olarak belirlenmiştir (MEB, 2023).

Alanyazın incelendiğinde, değerler eğitime yönelik çalışmaların sıklığı karşımıza çıkmaktadır. Tulunay-Ateş (2017) yaptığı çalışmada, “Değerler eğitimi çalışmalarının öğrencilere kazandırılması istenen olumlu özellikler üzerinde etkisi var mıdır, varsa nedir?” sorusuna yanıt aramış, buna göre çalışmada meta analiz yönteminden yararlanmıştı. Dönmez ve Uyanık (2022) çalışmalarında farklı ülkelerde değerler eğitime ilişkin uygulamaları değerlendirmeyi amaçlamış ve buna yönelik farklı ülkelerdeki değer eğitimi programından örnekler sunmuştur. Sevim, Güler, İnançlı ve Aslan (2023) çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin, okul öncesi dönemde uygulanan değerler eğitimi çalışmalarına yönelik görüşlerine başvurmuş, araştırmanın sonunda okul öncesi öğretmenlerin saygı, hoşgörü, empati, sevgi, dürüstlük ve dayanışma değerlerinin öğrencilere verilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Kapkın, Çalışkan ve Sağlam (2018) yapmış oldukları çalışmada 1997-2017 yılları aralığında değerler eğitime yönelik çalışılmış lisansüstü araştırmaları analiz etmiştir. Yapılan bu çalışma ise sınıf eğitimi alanında değerler eğitime yönelik çalışılan araştırmaların eğilimlerinin tespiti ve hangi yönlerde yapıldığına dair incelemelerde bulunulması açısından önemli görülmektedir.

Araştırmada, Türkiye’de temel eğitimin bir basamağı olan sınıf eğitimi alanında 2019 – (Eylül) 2023 yılları arasında yapılmış değerler eğitimi ile ilgili tez ve makaleler tarama modeli kullanılarak incelenmiş, çalışmaların yıl aralığı güncellik ilkesinden yola çıkarak belirlenmiş ve değerler eğitimi çalışmalarının eğilimi hakkında sonuca ulaşmak amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Sınıf eğitimi alanında yapılan değerler eğitime yönelik çalışmaların:

1. Sınıf eğitimi alanında değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmaların türlerine göre dağılımı nasıldır?
2. Sınıf eğitimi alanında değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmaların yayınlandığı yıla göre dağılımı nasıldır?
3. Sınıf eğitimi alanında değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmaların araştırma yöntemlerine göre dağılımı nasıldır?
4. Sınıf eğitimi alanında değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmaların veri toplama araç/tekniklerine göre dağılımı nasıldır?
5. Sınıf eğitimi alanında değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmaların katılımcı gruplarına göre dağılımı nasıldır?
6. Sınıf eğitimi alanında değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmaların sınıf seviyesine göre dağılımı nasıldır?
7. Sınıf eğitimi alanında değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmaların odaklanılan değerlere göre dağılımı nasıldır?
8. Sınıf eğitimi alanında değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmaların sınıf eğitimi alanındaki disiplinlere göre dağılımı nasıldır?
9. Sınıf eğitimi alanında değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmaların veri analiz yöntemlerine göre dağılımı nasıldır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada, Türkiye’de temel eğitimin bir basamağı olan sınıf eğitimi alanında yapılan değerler eğitimi çalışmalarının eğiliminin belirlenmesi amaçlanmıştır. Tarama modeline göre analiz edilen araştırmada betimsel yaklaşım modelinden faydalanılmıştır. Tarama modelinde amaç, geçmiş veya şu anda var olan durum ve olguları betimlemektir (Karasar, 2006).

Veri Kaynaklarının Seçim Kriterleri

Araştırmanın veri kaynaklarını belirlemek amacıyla bazı kriterler belirlenmiş, bu kriterler aşağıda sunulmuştur.

- 2019-2023 yılları arasında yayımlanan çalışmalar,
- Lisansüstü ve araştırma makalesi olarak yayımlanmış çalışmalar,
- Google Akademik ve Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Tez Merkezinde yer alan tam metin çalışmalar,
- Türkiye’de sınıf eğitimi alanında değerler eğitime yönelik yapılan çalışmalar.
- Araştırmanın veri kaynağını oluşturan çalışmalar çoğunlukla Türkçe seçilmiştir ancak veri kaynağında İngilizce yayımlanmış çalışma da bulunmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verilerini 2019-2023 yıllarında sınıf eğitimi alanında değerler eğitimi üzerine yapılmış makale ve lisansüstü tezler oluşturmaktadır. Makale ve tezler incelenirken makalenin yılına ve çalışma yapılan alana dikkat edilmiştir. Bu bağlamda veri setini oluşturan veriler, Google Akademik ve Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ) veri tabanından faydalanılarak derlenmiştir. Veriler toplanırken «değerler eğitimi, kök değerler olarak «sevgi», «saygı», «sorumluluk», «adalet», «dostluk», «dürüstlük», «öz denetim», «sabır», «vatanseverlik», «yardımseverlik»ve «kişisel değerler» anahtar sözcükleri kullanılmıştır. Yapılan tarama sonucunda 49 makale ve 50 lisansüstü tez çalışmasına ulaşılmıştır.

Araştırmada, analiz yöntemlerinden betimsel içerik analizi yöntemi tercih edilmiştir. Betimsel içerik analizi, belirlenen bir konuyla ilgili yapılmış çalışmaların eğilimlerinin ve çalışmada ortaya çıkan sonuçların betimsel bir biçimde değerlendirmeye alınmasını sağlayan sistemik çalışmalardır (Çalık ve Sözbilir, 2014). Daha önceden; çalışma türü, yıl, kullanılan yöntem, değer sınıflandırması, disiplin, katılımcılar, çalışılan sınıf, veri toplama aracı ve analiz yöntemi belirlenen temalardır. Bu temalara göre makale ve lisansüstü tezler incelenmiş ve ayrı ayrı kodlanmıştır. Ardından ortaya çıkan analiz sonuçlarına göre frekanslar belirlenmiştir. Bu frekanslar ışığında bulguların verilişinde tablolardan yararlanılmıştır. Araştırmanın bulgular aşaması belirlenmiş hedefler doğrultusunda aşağıda verilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmada geçerlik ve güvenirliliğin sağlanması için veri setleri oluşturulurken araştırmacılar klasör halinde verileri açıklayıcı şekilde yerleştirmişlerdir. Veri setleri ortaya çıktıktan sonra çalışmaların analizleri araştırmada bulgular bölümüne alınmıştır. Bulgular aşamasında analizler açık ve anlaşılır bir dil ile yazılmıştır. Çalışma analizleri bulgular kısmına aktarılırken her basamakta uzman görüşüne başvurulmuştur. Araştırmacılar, analiz aşamasında çalışmalarını sonrasında kontrol edilebilmesi için güvenli şekilde saklayıp, kopyalama yapmışlardır. Tüm analiz aşamaları sonrasında ise bütün basamaklar iki uzman görüşüne başvurularak, geri dönütlere göre düzenlenmiştir.

BULGULAR

Araştırmada yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgular, araştırmanın amaçları çerçevesinde aşağıda sunulmuştur.

Araştırmada öncelikle sınıf eğitimi alanında değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmaların türlerine göre dağılımı incelenmiştir. Buna göre elde edilen bulgular Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: 2019-2023 Yıllarında Sınıf Eğitiminde Değerler Eğitimi Üzerine Yapılmış Çalışmaların Türlerine Göre Dağılımı

Çalışma Türü	Çalışma Türü
Makale	49
Lisansüstü tez	50
Toplam	99 99

Tablo 1 incelendiğinde 2019 ve 2023 yılları arasında analizi yapılan çalışmaların (f=49)'unun makale, (f=50)'sinin lisansüstü tez olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Belirlenen yıllar arasında çalışılan makale ve lisansüstü tez sayılarının neredeyse eşit olduğu görülmektedir.

Aşağıda sınıf eğitimi alanında değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmaların yıllara göre dağılımı incelenmiştir. Buna göre elde edilen bulgular Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: 2019-2023 Yıllarında Sınıf Eğitiminde Değerler Eğitimi Üzerine Yapılmış Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Çalışma Sıklığı
2019	35
2020	20
2021	12
2022	26
2023	6
Toplam	99

Tablo 2 incelendiğinde sınıf eğitiminde değerler eğitimi üzerine en fazla çalışmanın 2019 yılında yapıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. 2020 ve 2021 yıllarında yapılan çalışma sayısında gerileme olduğu görülmekle birlikte 2022 yılında bu sayıda belirgin bir artış olduğu fakat 2023 yılında çok az sayıda çalışma yapıldığı görülmüştür.

Aşağıda sınıf eğitimi alanında değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmaların araştırma yöntemlerine göre dağılımı incelenmiştir. Buna göre elde edilen bulgular Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: 2019-2023 Yıllarında Sınıf Eğitiminde Değerler Eğitimi Üzerine Yapılmış Çalışmaların Araştırma Yöntemlerine Göre Dağılımı

Yöntem	Çalışma Sayısı
Nitel	67
Nicel	15
Karma	17
Toplam	99

Tablo 3 incelendiğinde çalışmaların araştırma yöntemlerine göre dağılımında en fazla nitel yöntemin kullanıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Nitel araştırma yöntemini takiben karma yöntemin kullanıldığı görülmüştür.

Aşağıda sınıf eğitimi alanında değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmaların veri toplama yöntemlerine göre dağılımı incelenmiştir. Buna göre elde edilen bulgular Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: 2019-2023 Yıllarında Sınıf Eğitiminde Değerler Eğitimi Üzerine Yapılmış Çalışmaların Veri Toplama Aracına Göre Dağılımı

Veri Toplama Aracı	Çalışma Sayısı
Görüşme	51
Doküman	29
Ölçek	21
Anket	9
Gözlem	5
Test	2
Günlük	2
Çalışma Yaprağı	1

Tablo 4 incelendiğinde çalışmalarda kullanılan veri toplama araçlarından en çok görüşme aracından faydalandığı bulgusuna ulaşılmıştır. Görüşme veri toplama aracını, doküman ve ölçek veri toplama araçları takip etmiştir. Çalışmaların analizinde birden fazla kullanılan veri toplama araçları da tabloya dâhil edilmiştir.

Aşağıda sınıf eğitimi alanında değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmaların araştırma grubuna göre dağılımı incelenmiştir. Buna göre elde edilen bulgular Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5: 2019-2023 Yıllarında Sınıf Eğitiminde Değerler Eğitimi Üzerine Yapılmış Çalışmaların Katılımcı Gruplarına Göre Dağılımı

Araştırma Grubu	Araştırma Grubu
4.sınıf öğrencileri	31
Sınıf öğretmenleri	30
Ders Kitabı	17
3.sınıf öğrencileri	10
Okuma kitabı	6
Sınıf öğretmeni adayı	5
2.sınıf öğrencileri	4
İlkokul öğrencileri	2
İlkokul yöneticileri	1
Lisansüstü tezler	1
Öğretim programı	1
Çalışma Yaprağı	1

Tablo 5 incelendiğinde çalışmalarda araştırma grubunun en çok 4.sınıf öğrencilerinden oluştuğu belirlenmiştir. Araştırma grubu olarak 4.sınıf öğrencileri ile sınıf öğretmenleri çok yakın sayıda yer almıştır. Bu araştırma gruplarını takiben doküman olarak yer alan ders kitabının araştırma grubu olarak tercih edildiği görülmüştür.

Aşağıda sınıf eğitimi alanında değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmaların çalışılan sınıf grubuna göre dağılımı incelenmiştir. Buna göre elde edilen bulgular Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6: 2019-2023 Yıllarında Sınıf Eğitiminde Değerler Eğitimi Üzerine Yapılmış Çalışmaların Çalışılan Sınıf Seviyesine Göre Dağılımı

Çalışılan Sınıf Seviyesi	Çalışma Sayısı
4.sınıf öğrencileri	15
3.sınıf öğrencileri	8
1, 2, 3 ve 4.sınıf öğrencileri	7
1.sınıf öğrencileri	6
2.sınıf öğrencileri	5
Okul öncesi öğrencileri	1

Tablo 6 incelendiğinde sınıf eğitiminde değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmalarda sınıf grubu olarak en fazla 4.sınıf öğrencileriyle çalışıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışmaların analizinde tüm sınıf gruplarıyla özel olarak çalışıldığı bulgusuna ulaşılırken aynı zamanda tüm ilkokul sınıf seviyeleriyle birlikte çalışılan araştırmaların olduğu da görülmüştür.

Aşağıda sınıf eğitimi alanında değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmaların çalışılan değerler türüne göre dağılımı incelenmiştir. Buna göre elde edilen bulgular Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7: 2019-2023 Yıllarında Sınıf Eğitiminde Değerler Eğitimi Üzerine Yapılmış Çalışmaların Değerler Türüne Göre Dağılımı

Değerler Türü	Çalışma Sayısı
Tüm değerler	46
Belirtilmemiş	14
Sorumluluk değeri	13
Saygı değeri	11
Yardımseverlik değeri	8
Vatanseverlik değeri	7
Adalet değeri	6
Sevgi değeri	4
Dürüstlük değeri	3
Dostluk değeri	2

Tablo 7 incelendiğinde sınıf eğitiminde değerler eğitimine yönelik yapılan çalışmalara göre en fazla çalışma tüm değerler üzerine yapılmıştır. Yalnız bir değer üzerine çalışılan araştırmalarda 'Sorumluluk, Saygı, Yardımseverlik, Vatanseverlik ve Adalet' değerleriyle daha fazla çalışıldığı analiz edilmiştir. Bununla birlikte değerleri özel olarak belirtmeyen çalışmalar 'Belirtilmemiş' kategorisi altında toplanmıştır.

Aşağıda sınıf eğitimi alanında değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmaların çalışılan disiplin türüne göre dağılımı incelenmiştir. Buna göre elde edilen bulgular Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8: 2019-2023 Yıllarında Sınıf Eğitiminde Değerler Eğitimi Üzerine Yapılmış Çalışmaların Disiplin Türüne Göre Dağılımı

Disiplin Türü	Çalışma Sayısı
Belirtilmemiş	46
Hayat Bilgisi	14
Türkçe	13
Sosyal Bilgiler	11
Drama	8
Matematik	7
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	6
Tüm Dersler	4

Tablo 8 incelendiğinde sınıf eğitiminde değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmaların en çok herhangi bir disipline bağlı olmadan çalışıldığı görülmüştür. Disiplinlere göre dağılıma bakıldığında ise değerler eğitimi çalışmalarının en fazla Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler disiplini ile çalışıldığı analiz edilmiştir.

Aşağıda sınıf eğitimi alanında değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmaların veri analiz yöntemlerine göre dağılımı incelenmiştir. Buna göre elde edilen bulgular Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9: 2019-2023 Yıllarında Sınıf Eğitiminde Değerler Eğitimi Üzerine Yapılmış Çalışmaların Veri Analiz Yöntemlerine Göre Dağılımı

Veri Analiz Yöntemi	Çalışma Sayısı
İçerik Analizi	46
Betimsel Analiz	14
SPSS	13
Sosyal Bilgiler	11
Nvivo	8
İstatistiksel	7
Doküman Analizi	6

Tablo 9 incelendiğinde çalışmalarda veri analiz yöntemi olarak en fazla içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmalarda içerik analizinin ardından betimsel analiz ve SPSS programları tercih edilen veri analiz yöntemleri olmuştur. Analiz aşamasında çalışmalarda verilen veri analizleri tam haliyle tabloda gösterilmiştir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmada Türkiye'de sınıf eğitimi alanında 2019 – Eylül 2023 yılları arasında değerler eğitimi alanında yayımlanan çalışmalar incelenmiş ve bu çalışmalar hakkında eğilime sahip olmak amaçlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre alt amaçlar detaylı şekilde sonuçlandırılmıştır.

Araştırmanın birinci alt amacı olan “Sınıf eğitimi alanında yapılan değerler eğitimine yönelik çalışmaların türlerine göre dağılımı nasıldır?” sorusunun cevabını bulmak için incelemeler yapılmış, Türkiye'de sınıf eğitimi alanında belirlenen yıl aralığında değerler eğitimine yönelik çalışmaların daha çok lisansüstü tez olarak çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun nedeni eğitim sistemimizde değerler eğitimine verilen önemin artmasıyla birlikte lisansüstü öğrencilerin çalışma alanlarına da yansımaya açıklanabilir. Kapkın, Çalışkan ve Sağlam (2018) da araştırmalarında inceledikleri değerler eğitimi çalışmalarında veri setini oluşturan değerler eğitimi çalışmalarının daha çok yüksek lisans tezi olarak yayımlandığı sonuca ulaşmışlardır.

Araştırmanın ikinci alt amacı olan “Sınıf eğitimi alanında yapılan değerler eğitimine yönelik yapılan çalışmaların yıllara göre dağılımı nasıldır?” sorusunun cevabını bulmak için incelemeler yapılmış, Türkiye'de sınıf eğitimi alanında belirlenen yıl aralığında değerler eğitimine yönelik çalışmaların daha çok 2019 yılında çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim sistemimizde değerler eğitimi önemli bir yer taşımakta ve Millî Eğitim Bakanlığımız bu konuyu

öğretim programlarına da taşımaktadır. İlkokul öğretim programlarına bakıldığında kök değerler olarak değerler eğitimine değinildiği ve bu değerlerin öğrencilerine kazandırılması hedeflenen kazanımlarla birlikte verilmesi amaçlandığı görülmektedir (MEB, 2023). Ayrıca bakanlığımız değerler eğitimine yönelik hedef ve çalışmalara 2015 öğretim programlarında da yer vermiştir (MEB, 2015). Bu bağlamda güncellik açısından değerler eğitimine yönelik çalışmaların daha çok 2019 yılında çalışılmasının nedeni bu şekilde açıklanabilir.

Araştırmanın üçüncü alt amacı olan “Sınıf eğitimi alanında yapılan değerler eğitimine yönelik çalışmaların araştırma yöntemlerine göre dağılımı nasıldır?” sorusunun cevabını bulmak için incelemeler yapılmış, Türkiye’de sınıf eğitimi alanında belirlenen yıl aralığında değerler eğitimine yönelik çalışmaların daha çok nitel yöntemle çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Nitel araştırmalar sosyoloji, antropoloji, psikoloji gibi çeşitli disiplinlerin bir arada olduğu ve bu disiplinlerin ortak amacının insan davranışı ve insanın içinde bulunduğu ortamı anlamaya yönelik olduğu bilinen bir gerçektir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu bağlamda değerler eğitimi çalışmalarının insan davranışıyla bire bir örtüştüğü düşünüldüğünde değerler eğitimi çalışmalarında daha çok nitel yöntemin tercih edilmesi olağan bir durum olarak görülebilir.

Araştırmanın dördüncü alt amacı olan “Sınıf eğitimi alanında yapılan değerler eğitimine yönelik çalışmaların veri toplama araç/tekniklerine göre dağılımı nasıldır?” sorusunun cevabını bulmak için incelemeler yapılmış, Türkiye’de sınıf eğitimi alanında belirlenen yıl aralığında değerler eğitimine yönelik yapılan çalışmalarda veri toplama aracı/tekniki olarak daha çok görüşmelere yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarından bir tanesi de veri setini oluşturan çalışmalarda daha çok nitel yöntem ile çalışıldığı sonucudur. Görüşme tekniği ise nitel araştırma yöntemlerinde araştırmacılar tarafından en sık başvurulan veri toplama aracı olarak görülmüştür (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu bağlamda araştırma sonuçlarının da birbirleriyle tutarlı olduğunu ifade edilebilir. Ayrıca literatürde de değerler eğitimine yönelik çalışmalarda görüşme tekniğine yer veren çalışmalar bulunmaktadır. Nitekim Bayırlı, Doruk ve Tüfekçi (2020) çalışmalarında öğretmenlerin değerler eğitimi hakkındaki görüşlerine başvurmuş, görüşlerine başvurulan öğretmenlerin değerler eğitiminde ödül kullanımının öğrenciler üzerinde olumsuz etki oluşturduğunu ifade ettiklerini belirtmişlerdir.

Araştırmanın beşinci alt amacı olan “Sınıf eğitimi alanında yapılan değerler eğitimine yönelik çalışmaların katılımcı gruplarına göre dağılımı nasıldır?” sorusunun cevabını bulmak için incelemeler yapılmış, Türkiye’de sınıf eğitimi alanında belirlenen yıl aralığında değerler eğitimine yönelik yapılan çalışmalarda katılımcı grubu olarak daha çok ilkökul 4.sınıf öğrencileriyle çalışıldığı sonucuna varılmıştır. Bu durumun nedeni ilkökul 4.sınıf öğrencilerinin soyut işlemler dönemine girmesiyle açıklanabilir. Literatürde de ilkökul 4.sınıflarla yapılan değerler eğitimine yönelik çalışmaların öğrencilerin değerler konusunda olumlu yönde gelişim gösterdiği çalışmalar mevcuttur. İlkokul 4.sınıf öğrencilerinde biyografi temelli kahramanlık kitapları vatanseverlik algılarını geliştirmede etkili olduğu gibi, örnek olay yöntemi de yardımseverlik değerine yönelik tutumlarını geliştirmede etkilidir (Çirak, 2021; Tandoğan, 2022).

Araştırmanın altıncı alt amacı olan “Sınıf eğitimi alanında yapılan değerler eğitimine yönelik çalışmaların sınıf seviyesine göre dağılımı nasıldır?” sorusunun cevabını bulmak için incelemeler yapılmış, Türkiye’de sınıf eğitimi alanında belirlenen yıl aralığında değerler eğitimine yönelik yapılan çalışmalarda daha çok ilkökul 4.sınıf öğrencileriyle çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda araştırma sonuçlarının da birbirleriyle tutarlı olduğu ifade edilebilir.

Araştırmanın yedinci alt amacı olan “Sınıf eğitimi alanında yapılan değerler eğitimine yönelik çalışmalarda odaklanılan değerlere göre dağılımı nasıldır?” sorusunun cevabını bulmak için incelemeler yapılmış, Türkiye’de sınıf eğitimi alanında belirlenen yıl aralığında değerler eğitimine yönelik çalışmalarda daha çok tüm değerlere yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun nedeni olarak, öğretim programlarında verilen kazanımların birden fazla kök değerle eşleştirilebilmesi olabilir. Literatür incelendiğinde bu nedeni destekleyecek çalışmalar mevcuttur (Sorkun, 2023; Bay ve Karaçay 2024). Sorkun (2023) çalışmasında Yaşar Kemal’in eserlerinde ilkökul öğretim programlarında verilen kök değerlere ve daha fazlasına hitap ettiği sonucuna ulaşmıştır. Bay ve Karaçay (2024) tarafından yapılan araştırmada ise analiz ettikleri 2. sınıf kitaplarında vatanseverlik kök değerine yer verilmediği ve en çok sevgi kök değerine yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın sekizinci alt amacı olan “Sınıf eğitimi alanında yapılan değerler eğitimine yönelik çalışmaların sınıf eğitimi alanındaki disiplinlere göre dağılımı nasıldır?” sorusunun cevabını bulmak için incelemeler yapılmış, Türkiye’de sınıf eğitimi alanında belirlenen yıl aralığında değerler eğitimine yönelik çalışmalarda daha çok herhangi bir disiplin belirtilmeden çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun nedenlerinden biri öğretim programlarının

hepsinin genel çerçevesinde herhangi bir disipline bağlı kalınmadan verilen kök değerler olabilir. Bir diğer neden ise çalışmanın veri setini oluşturan araştırmalarda katılımcı gruplarına bağlı olarak yapılan çalışmalar olabilir. Örneğin Çelik (2022) çalışmasında sınıf öğretmenliğini oluşturan disiplinlere bağlı kalmadan sınıf öğretmenleriyle saygı değerine yönelik görüşmeler yapmıştır.

Araştırmanın dokuzuncu ve son alt amacı olan “Sınıfeğitimi alanında yapılan değerler eğitime yönelik çalışmaların veri analiz yöntemlerine göre dağılımı nasıldır?” cevabını bulmak için incelemeler yapılmış, Türkiye’de sınıf eğitimi alanında belirlenen yıl aralığında değerler eğitime yönelik çalışmalarda veri analiz yöntemi olarak daha çok içerik analizi yöntemine başvurulduğu sonucuna ulaşılmıştır. İçerik analizi, sosyal bilimler alanında çoğunlukla tercih edilen tekniklerden biridir ve genellikle gözlem ve görüşmelerden elde edilen verilerin analizinde kullanılmaktadır (Büyüköztürk, vd., 2016). Değerler eğitimi daha çok sosyal bilimlere yakın bir alan olduğu düşünüldüğü için yapılan çalışmalarda daha çok içerik analizine yer verilmiş olabilir. Bununla birlikte içerik analizi nitel araştırmalarda tercih edilen analiz yöntemlerinden biri olarak bilindiği gibi araştırmanın sonuçlarının birbiri ile tutarlı olduğu söylenebilir.

Türkiye’de sınıf eğitimi alanında 2019 – Eylül 2023 yılları arasında değerler eğitime yönelik yapılan çalışmaların eğilimini inceleyen bu araştırmada, çalışmaların daha çok lisansüstü tez olarak çalışıldığı, belirlenen yıl aralığında en fazla 2019 yılında yayımlandığı, bu çalışmalarda tercih edilen araştırma yöntemi olarak en fazla nitel araştırma yönteminin kullanıldığı görülmektedir. Araştırmalarda veri toplama aracı/tekniki olarak görüşmelerden yararlanıldığı, katılımcı grubu olarak ilkökul öğrencilerinin tercih edildiği, sınıf eğitimi oluşturan ilkökul kademelerinde yine en fazla ilkökul 4.sınıflarla çalışıldığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Çalışmaların tüm değerlere yönelik olduğu ve bu çalışmalarda sınıf öğretmenliğini oluşturan herhangi bir disipline bağlı kalmadan çalışıldığı, ayrıca çalışmaların analizinde en çok içerik analizi kullanıldığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Elde edilen bu sonuçlar ışığında, değerler eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalarda çalışma grubunu en çok öğrenciler ve öğretmenler oluşturmuştur. Eğitim-öğretim sisteminin önemli destekçileri olan aileler herhangi bir çalışmaya katılmamıştır. Değer eğitimi ile ilgili olarak öğretmen ve öğrencilerin bilgilendirilmesinin yanında ailelerin de sürece dâhil edilmesi ve bilgilendirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla aileler ile değerler eğitime yönelik çalışmalar yapılabilir.

Değerler eğitiminin daha çok sosyal bilimlere yakın alanlara ait olduğu düşünülmektedir ancak öğretim programlarımızda kök değerler bütün disiplinlerle iç içedir. Öğretmenlere bu konuyla ilgili farkındalık oluşturma çalışmaları yapılabilir. Araştırma güncellik ilkesinden yola çıkılarak son 5 yılda yayımlanan çalışmaları hedef almıştır, araştırmacılar zaman aralığını genişleterek farklı araştırmalar yapabilir.

KAYNAKÇA

- Akdemir, S. ve Saban, A. (2020). İlkokul dördüncü sınıfta felsefe-temelli çocuk kitapları aracılığıyla değer öğretimine ilişkin bir eylem araştırması. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8(2), 431-461. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/enad/issue/54160/732548>
- Aslan, H., Güler, Z., İnançlı, S. & Zekeriye Sevim, M. (2023). Okul öncesi öğretmenlerin okul öncesi eğitiminde değerler eğitimi hakkında görüşleri. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(6), 737-749. <https://doi.org/10.26677/TR1010.2023.1230>
- Bacanlı H. (2011). Değer, değer midir?. *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, 7(19), 18-21.
- Bay, Y. ve Karaçay, Z. (2024). İlkokul 2. sınıf öykülerle değerler eğitimi seti'nin kök değerler açısından incelenmesi. *Turkish Studies - Education Dergisi*, 19(1), 36-71. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.73470>
- Bayırlı, H., Doruk, O. ve Tüfekci, A. (2020). Öğretmenlerin değerler eğitimi hakkındaki görüşleri: Afyonkarahisar örneği. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8(3), 865-894. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.8c.3s.5m>
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K. E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). Bilimsel araştırma yöntemleri. Pegem Akademi.
- Çelik, H. (2022). *Sınıf öğretmenlerinin “Saygı” değerine ilişkin algıları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi. YÖK Ulusal Tez Merkezi'nden alınmıştır (Tez No: 771457).
- Çırak, Z. (2021). *Örnek olay yönteminin 4. sınıf öğrencilerinin yardımseverlik değerine yönelik tutumları üzerine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi. YÖK Ulusal Tez Merkezi'nden alınmıştır (Tez No: 690888).
- Dönmez Ö. ve Uyanık, G. (2022). Farklı ülkelerde değerler eğitimi ve değer eğitimi programlarından örnekler. *Temel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 74-88. <https://doi.org/10.55008/te-ad.1099697>

- Kapkın, B., Çalışkan, Z., ve Sağlam, M. (2018). Türkiye'de 1999-2017 yılları arasında değerler eğitimi alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 16(35), 183-207.
- M.E.B. (2015). Milli Eğitim öğretim programları, <https://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx>. adresinden 07.10.2023 tarihinde erişilmiştir.
- M.E.B. (2023). Milli Eğitim öğretim programları, <https://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx>. adresinden 07.10.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. Free Press.
- Sorkun S. S. (2023). *Yaşar Kemal'in eserlerinde değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Amasya Üniversitesi. YÖK Ulusal Tez Merkezi'nden alınmıştır (Tez No: 801519).
- Tandoğan, L. (2022). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin vatanseverlik değeri algılarının kitap okuma etkinlikleri sonucunda değişiminin incelenmesi (Erzurum ili örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Amasya Üniversitesi. YÖK Ulusal Tez Merkezi'nden alınmıştır (Tez No: 770853).
- Tulunay-Ateş, Ö. (2017). Türkiye'de değerler eğitimi uygulamalarının öğrencilere kazandırılması istenen olumlu özellikler üzerindeki etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 15(34), 41-60.
- Türk Dil Kurumu (2019) Türkçe sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cb31e84c95965.902.93372 adresinden 10.10.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. Baskı). Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, B. (2019). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde yardımseverlik değerinin yaratıcı drama yöntemiyle kazandırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi. YÖK Ulusal Tez Merkezi'nden alınmıştır (Tez No: 587723).

A Systematic Overview of Studies on Values Education in Primary Education

Sarenur DEMİRKOL , Ela KURNAZ

INTRODUCTION AND PURPOSE

Besides being a living being, human beings have a changing, developing and changeable structure. This change in human beings can be realized through education as well as experience. The harmonization of human behavior, emotions and thoughts with the society in which they live through education is one of the important fields of study today. One of these fields is values education. Rokeach (1973) defines the concept of value as a system of beliefs about the way of life and purpose of life of the individual and society. Values have the role of bringing societies and individuals closer to each other or pushing them apart. For this reason, the perception of values varies from society to society and from person to person. For example, while hospitality is a very important value in one society, there may be mistrust towards foreigners in another society. When we examine the curricula published by the Ministry of National Education, we see that all primary school curricula include values education under a common title. Our values in these programs are the whole of the principles that form the perspective of the curriculum; they are the source of the power that helps us find solutions to the problems we encounter in the routine of our daily lives and help us to act. Sevim, Guler, Inancli, and Aslan (2023) consulted the opinions of preschool teachers about the values education activities implemented in the preschool period and concluded that preschool teachers should give the values of respect, tolerance, empathy, love, honesty and solidarity to students.

In the study, theses and articles on values education in the field of classroom education, which is a step of basic education in Turkey, between 2019 – (September) 2023 were examined using the survey model, and it was aimed to reach conclusions about the trend of values education studies. Within the scope of the research, answers to the following questions were sought. How is the distribution of studies on values education in the field of classroom education according to types, years, research methods, data collection tools/techniques, participant groups, grade level, values used, disciplines in the field of classroom education, and data analysis methods?

METHODOLOGY

The study aimed to determine the tendency of values education studies conducted in the field of classroom education, which is a step of basic education in Turkey. The descriptive approach model was used in the research analyzed according to the survey model. The aim of the survey model is to describe the past or present situations and phenomena (Karasar, 2006). In order to determine the data sources of the research, some criteria were determined, which are presented below. Studies published between 2019-2023, studies published as graduate and research articles, full text studies in Dergi Park, Google Scholar and Council of Higher Education (YOK) Thesis Center, studies on values education in the field of primary education in Turkey. The studies that constitute the data source of the research were mostly selected in Turkish, but there are also studies published in English in the data source. In the research, descriptive content analysis method was preferred among the analysis methods. Descriptive content analysis is a systematic study that provides a descriptive evaluation of the trends and results of the research on a particular topic (Çalık & Sözbilir, 2014).

RESULTS, CONCLUSION AND SUGGESTIONS

In this study, the studies published on values education in the field of primary education in Turkey between 2019 and September 2023 were examined and it was aimed to have a trend about these studies. According to the findings obtained from the research, the following conclusions were reached. It was concluded that the studies on values education in the field of primary education in Turkey in the specified year interval were mostly postgraduate theses. The reason for this situation can be explained by the increasing importance given to values education in our education system and its reflection on the fields of study of graduate students. It was concluded that studies on values education in the field of primary education in Turkey in the specified year range mostly included all values. The reason for this may be that the outcomes given in the curricula can be matched with more than one root value.

In studies on values education, students and teachers were mostly utilized as data sources, while families, who are important stakeholders of the education system, were not included in any study. It is necessary to inform not only teachers and students but also families about values education and to include them in teaching activities. Therefore, studies on values education can be conducted with families.

ARAŞTIRMANIN ETİK İZİNİ

Bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Yazarların mevcut araştırmaya katkısını yüzde olarak belirtiniz. Örneğin iki yazar varsa 1. yazarın araştırmaya katkı oranı %60, 2. yazarın oranı ise %40'dır. Bunun yanı sıra yazarlar araştırmanın hangi aşamalarına katkıda bulunduysa bunu açık bir şekilde ifade ediniz:

Yazarların araştırmaya katkısı eşit orandadır.

ÇATIŞMA BEYANI

Araştırmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Bu makaleye atıf yapmak için / To cite this article:

Demirkol, S. & Kurnaz, E. (2024). Sınıf eğitimi alanında değerler eğitimi üzerine yapılmış çalışmalara sistematik bakış. *Temel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4 (1): 43-54. doi: 10.55008/te-ad.1470563